Voorouders Suurmond

1. Familie Suurmond

Voor zover bekend kwamen de meeste, ook onze Suurmonds, uit ***Noord Frankrijk***, district of arrondissement ***Pas de Calais***. Hun leven voltrok zich in en rond het stadje **GUINES.**

Dat was in de middeleeuwen de hoofdstad van de graaf.

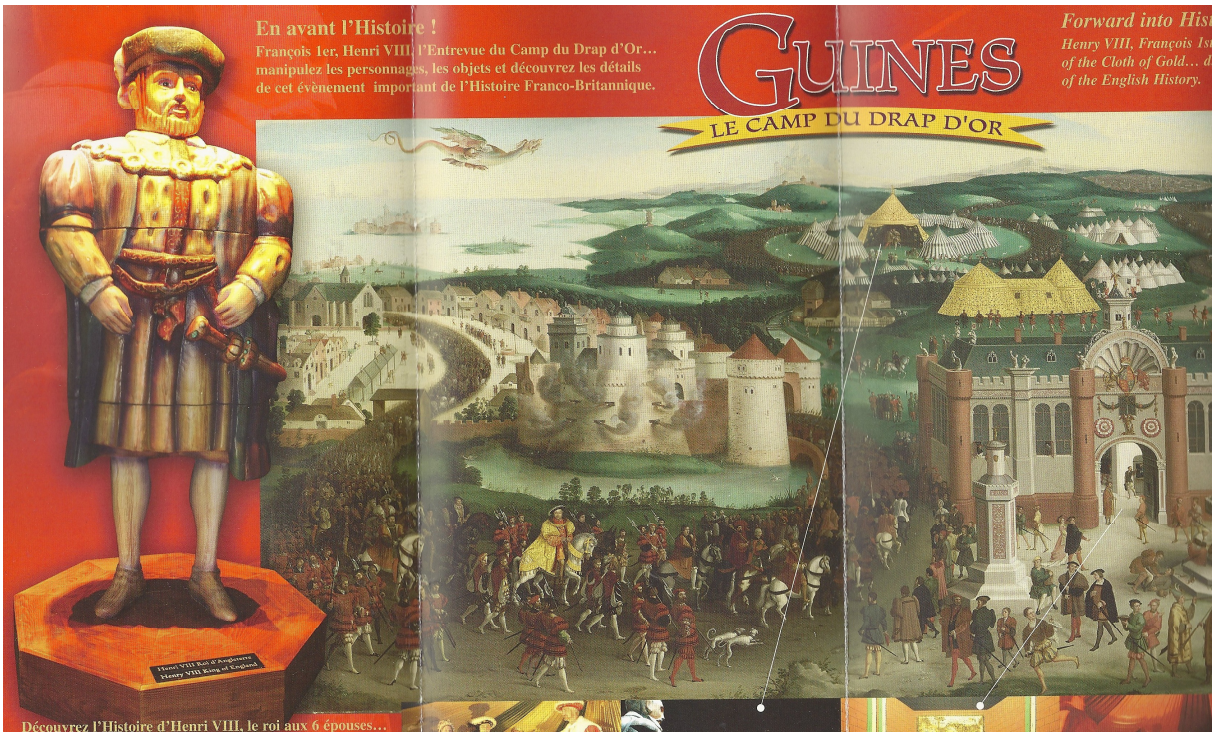

In de 16e eeuw ontstond daar een sterke, grote gereformeerde kerk naast de rooms-katholieke. Gereformeerden raakten in Frankrijk bekend als hugenoten. Daartoe behoorden ook onze Suurmonds. Ze zagen zich gedwongen hun land, huis en haard, te ontvluchten.

We vertellen straks iets over hun massale vertrek uit ***Guines*** onder leiding van hun predikant. Onze Suurmonds trokken naar het noorden trokken en vestigden zich in Zeeland, in Souburg, Grijpskerke en Serooskerke. Maar eerst willen we hen plaatsen in een geheel van takken en stambomen.

De enige Suurmonds??

Nee, zij waren niet de enige Fransen met de naam Suurmond.
Vraagje: is loco-burgemeester van Sluis mr Jacques Suurmond, familie van ons? Hij was er eerder al wethouder, ook VVD-wethouder van financiën in Vlissingen en maakte deel uit van gedeputeerde staten van Zeeland als financieel deskundige. Toen het bestuur in Sluis in 2011 opstapte vanwege allerlei verwikkelingen werd hij loco-burgemeester in Sluis.
Onlangs kreeg hij van de ambassadeur van Turkije een prachtig gedenkbord aangereikt. Het is nu onderdeel van een expositie in het museum Bolwerk te Yzendijke. Daarop staat vermeld: 400 jaar betrekkingen tussen Zeeuws-Vlaanderen/Nederland en Turkije.
Misschien vraagt u: Waarom was dat? Dus even een zijsprongetje.

In de 80-jarige oorlog voeren veel Spaanse galeischepen op de Schelde om ons land te heroveren. Zo in 1596. Zij namen o.a. Hulst in. Tijdens een van deze veldslagen op zee en de Westerschelde raakten Turkse slaven vrij. Zij kregen van prins Maurits een goed onthaal. Daarom kregen Nederlanders later in Constantinopel een goed onthaal.
Daarover kun je veel moois lezen in de Zeeuwse/Vlaamse geschiedenis. Dat stukje is helaas erg onbekend, evenals de veldslagen van Maurits in Zeeuws-Vlaanderen. Hij vocht er ter beveiliging van onze zuidelijke grens en veroverde Sluis en het land van Axel met Terneuzen tegen Spaanse invallen. Maar ook onze Suurmonds zullen het destijds met argusogen gevolgd hebben. Zeker hebben ze gekeken naar de houding van de Franse regering ten opzichte van Spanje, de Republiek en de vrijheden en tirannie in Frans en Nederlandstalig Vlaanderen.

Een ***andere*** Franse familie Suurmond of Suermont trok naar Aken. Zij richtten er een Suurmond-museum op waar zij hun voorouders op mooie schilderijen bewaren. Deze rijke Suermont familie had zich in Nijmegen gevestigd. Een van hen was in de zeventiende eeuw muntmeester van Gelderland.

Misschien was een ander vooraanstaand man ook deel van deze familie. Te weten: 'capiteijn Jacob Surmondt'. Hij deed dienst bij de WIC en maakte aktief een Nederlandse aanval op Elmina in West-Afrika mee. Daar werd hij met admiraal Veron 'neergehouwen' door Afrikanen.

Deze familie bezat de Betuwe van Tiel t/m Culemborg. Een van deze Suermonts werd in Nijmegen directeur van het muntwezen aldaar. Later verhuisde hij naar België, kwam in Luik in de maschinefabriek/handel. Hij richtte in de 19^{e} eeuw stichtingen op voor o.a. het museum te Aken met mooie portretten van 'Suurmonds'. Hun Franse wapen toont een bundel van drie pijlen. Een ander Suermondt wapen toont een Javaan als symbool van participatie in de VOC. Dat kreeg ik in Hasselt in 1976 van een meneer Schrader uit Dieren die me toen schreef dat zijn moeder van deze Suurmonds afstamde.

Na dit aanloopje nu (paragraaf 2) iets over onze familie Suurmond: hoe kwamen ze in Nederland?

Daarna (paragraaf 3) geef ik een treffende weergave zoals ik die optekende uit de mond van mijn tante Jo uit Haarlem destijds en van tante Pieke in Oegstgeest (zusters van mijn moeder), over het leven van haar vader en moeder, mijn opa en oma Jacobus en Neeltje Suurmond-Hendrikse.

Beiden zijn aan het eind van de tweede wereldoorlog in 1944 en 1945 gestorven. Ze zijn begraven onder aan een stukje dijk tussen Veere en Vrouwenpolder, nog altijd een niet meer gebruikt kerkhofje. Je vindt dat amper verzorgde hofje met veel gras vlak voordat je in de laatste bocht voor de kruising met de weg M'burg-Noord-Beveland bij Vrouwenpolder van Veere over de dijk naar Vrouwenpolder gaat. Dan moet je wel even rechtsaf slaan, vlak voor het eind van de dijk. Daar vind je hun graven.

Toen ik een keer op dat kerkhofje was geweest, vroeg ik mijn vader en moeder erover. Veel kwam ik daarna te weten van tante Jo en tante Pieke. Tante Jo vroeg ik naderhand het op te schrijven en dat deed ze in een schriftje. Straks geef ik haar het woord, al is ze overleden. Ze wenste dat volgende generaties het zouden weten en verwerken. Zij woonde het langst van allen bij haar ouders in Gapinge: Jacob Suurmond en Neeltje Suurmond-Hendrikse. Zij kon mij dus veel vertellen uit eigen ervaring.

Nu dan eerst terug naar onze 'oorsprong'.

2. ***Onze familie Surmont*** (zo in Franse documenten).

Eerst kijken we naar gegevens van onze oudst bekende voorvader:

Opa ***Jaques Surmont*** (zo destijds gespeld!) woonde in Saint Tricat, later in Andres, trouwt met oma Catherine de la Talle (of Salle). Oma overleed op 72-jarige leeftijd in 1679. Opa maakte in 1680 nog het huwelijk mee van zoon Isaac die rond 1645 in St Tricat werd geboren en op 25 febr. 1680 in de kerk te Guines trouwde met Rachel de Lanoy.

Tussendoor:
Wat de naamgeving betreft, gebruikten hugenoten vaak Bijbelse namen. Het hoeft(!) niet te betekenen dat er van enigerlei Joodse afkomst sprake was.
Voorts: de dorpjes of gehuchten St Tricat, Andres en Balinghem vielen onder het domein van de belangrijke stad Guînes als toenmalig centrum van het graafschap en van de graven van Guînes.
Bovendien, vergeet niet: In Noordwest-Frankrijk was de positie van man en vrouw sociaal gelijkwaardiger vergeleken met die in Zuid-Frankrijk waar men aan een strikt hiërarchische rolverdeling van man en vrouw fors de hand hield.

Opa Jacques beleefde dat zoon Isaac twee keer een tweeling kreeg: eerst Isaac en Rachel op 5 maart 1683, vervolgens Jacques en Jacob op 8 december 1684. Kleinzoons dus! Waarschijnlijk was niet Isaac maar zoon Jacques (onze voorvader) de oudste die eerder dan zoon Isaac trouwde, en wel 10 februari 1669 met Anne de la Haye. Zij kregen vijf kinderen. Hun oudste Jacques werd geboren te Balinghem op 28 december 1669. Voorts: Anne in 1671, Madeleine in 1674, Jeanne in 1676 en Marie in 1682, allen zijn te Guînes gedoopt.

Helaas is dat kerkgebouw gesloopt, vlak na het verdrijven van de gemeente in 1685. Er is alleen nog een steen van deze 'temple'. Deze steen vind je in het museum te Saint-Omer, met Calais nu een belangrijke plaats in die regio.

Opa Jacques ging in juni 1685 met zoons Isaac en Jacques en diens gezinnen onder leiding van dominee Pierre Trouillard Jr. (Sr. overleed er in 1680) met de grote meerderheid, namelijk zo'n 200 leden van de hugenotengemeente te Guînes naar Zeeuws Vlaanderen (Groede) en naar Walcheren om vervolging van Lodewijk XIV, de 'zonnekoning' te ontlopen. Deze dreigde al langer het befaamde Edict van Nantes uit te herroepen . Dat gebeurde werkelijk in 1685. De roomse geestelijkheid was in Guines al erg lastig al konden ze vóór 1685 niet veel bereiken, omdat vrijwel de gehele stad gereformeerd was, inclusief het bestuur of met de hugenoten sympathiseerde.

Na hun vlucht om gevangenisstraf en dood te voorkomen werd de kerk in Guînes finaal gesloten, zelfs voor een deel afgebroken om de 'ketterse lucht' te verdrijven. Waarschijnlijk behoorden de Suurmonds tot de agressieve groep hugenoten die de 'fermes' of de krachtigen werden genoemd. Deze politiek betrokken groep verschilde van mening met de 'prudents' of gematigde hugenoten. Zij gingen politieke en burgerlijke conflicten juist zo veel mogelijk uit de weg. Ze waren van oordeel dat gereformeerden zich moesten aanpassen en in Frankrijk behoorden te blijven om de natie te dienen.

Het schijnt dat vele Suurmonds zich in Kortrijk vestigden. Zij ondergingen eenzelfde Franse of Spaanse lot en werden voor de dwingende keus gesteld: of je geloof herroepen en weer naar de (roomse) kerk gaan, of gevangenis en dood ondergaan. Anderen als onze familie trokken naar het Vlaamstalige noorden, voornamelijk naar Walcheren. We komen Suurmonds in documenten tegen, wonend in Grijpskerke, Biggekerke en Middelburg. Zo was later in Middelburg ene Lein Suurmond lid van de zitplaatsen commissie van de Koorkerk in Middelburg, en wel in de vroege negentiende eeuw. Hij had zelf met zijn gezin evenals de andere commissieleden een zitplaats in de 'eerste bocht' van het kerkgebouw, vlak onder de ramen.

Weet je waar die uitdrukking 'bocht' voor staat? Het betekende dat zij een deurtje hadden alvorens de bank in te schuifelen en dat ze een plaats hadden onder een luifel. Dat was aangebracht omdat zij in die banken tegen de muur veel last hadden van de tocht onder de ramen. Je leest dan ook in die oude beschrijvingen dat veel mensen klaagden over tocht en over regen die door de ramen viel. Want niet alles werd (goed) gerepareerd!

De zitplaatsen commissie met (onze?) Lein bepaalde wat kerkleden moesten betalen voor hun zitplaats in de kerk. Ik weet nog niet of deze Lein verwant was aan onze opa Jacob.

We hopen nog eens preciezer te kunnen traceren welke Suurmonds uit Frankrijk waar terecht kwamen, om meer te weten over de diverse vertakkingen. Zodra we daarover meer helderheid hebben, zullen we deze versie van ons verhaal vernieuwen en door een recente vervangen.

Hier willen we vervolgens het woord geven aan de zusters Jo en Pieke Suurmond die onafhankelijk van elkaar een beeld van hun vader schetsen. Zoveel mogelijk geven we hen zelf het woord zoals ik het van hen vernam en kreeg te lezen, onder andere in telegramstijl.

3 Jacob Suurmond en Neeltje Hendrikse

HERINNERINGEN VAN TANTE JO AAN HAAR VADER EN OUDERLIJK HUIS

Op 13 februari 2001 heb ik tante Jo telefonisch gesproken over haar vader. Tante Jo heeft in dat gesprek toegezegd dat ze zal proberen de verhalen die ze mij doorgaf op papier te zetten. Dat verslag volgt hieronder onder het kopje SOUBURG.

Tijdens dat telefoongesprek maakte ik aantekeningen in telegramstijl. Deze heb ik bij tante Pieke nader geverifieerd.
Eerst geef ik deze aantekeningen en vervolgens het verhaal van tante Jo, waarbij in een andere kleur haar opmerkingen uit het schriftje worden gegeven.
Haar vroeg ik eerst naar de verhouding van opa Jacobus Suurmond en de predikant in Gapinge, dominee Tunderman, en zijn kerkelijke houding.

Tante Jo vertelde:

"Tunderman was een speciale man.
Vader ging al lang niet meer aan het h.a.
Diepste grond: vader was aannemer, had boerderij nieuw gebouwd voor een ouderling in Gapinge, die weigerde te betalen. Het zou te lang hebben geduurd en bij betalingsverzoek werden steeds zgn mankementen aangewezen.

Ik (tante Jo) was een jaar of tien toen vader vaak in boeken las van Baarslag die stelde: je moest alles verklaren om te kunnen geloven.
Toen is dominee De Graaff (vader van Lucius) gekomen. Hij had een strakke stelling: het h.a. moet heilig zijn! Toen werd vader afgehouden, vlak voor tweede wereldoorlog (1939). Toen heeft vader met de kerk gebroken. Toen ben ik met iemand van de vereniging naar de Bondsdag gegaan en heb bij Tunderman in Helpman gelogeerd.
Toen is Tunderman in de zomervakantie nog langs geweest en heb ik een lang gesprek met hem gehad. Tunderman zei tegen mij: "Al komt je vader nooit meer in de kerk, ik geloof dat hij een kind van de Here is, diep in zijn hart gelovig".

Jouw opa's (Suurmonds) vader (opa van tante Jo) ging op Souburg met de Doleantie mee; was tuinman op een 'buiten'. In hun huis werd 's zondags kerk gehouden. Dan moest ik tijdens die kerkdiensten in de bedstee zitten, ik herinner me dat nog goed.

Jouw opa stond een keer op tal (tweetal voor ouderling). Om te voorkomen dat hij gekozen zou worden ging hij uit reactie 's zondags fietsen (en dat op een klein dorp!). Hij las veel, ging naar de Provinciale Bibliotheek in Middelburg en las Flavius Josefus!" (Een beroemd joodse geschiedschrijver uit de tijd van het begin van onze jaartelling).

In een nader telefoongesprek van 22 april 2001 over W. de Graaff en Tunderman gaf tante Jo de volgende aanvulling:

"De Graaff vond ik niet domineesachtig, had weinig contact met hem. Hij werd in '44 verbannen uit Zeeland, kreeg toen 2 beroepen;
De Duitsers wilden mij kwijt, één vrouw in huis was genoeg, dat was moeder. Vader was niet tegen de Duitsers, mensen riepen hem daarom toe: 'communist'. Zeeuwen waren pro-Duits. De Duitsers bij ons kwamen van het oostfront en Zeeuwen stonden voor Duitsers klaar met o.a. chocolade.
(Mijn achterneef Piet Joosse, vertelde mij onlangs hetzelfde over de Duitsers die bij de familie van zijn vrouw in hun boerderij te Aagtekerke waren ingekwartierd).

Maar bij ons was jeugd van het hele eiland in huis om te onderduiken; wel drie jongeren soms tegelijk in huis en ook nog Duitsers. Duitsers durfden mij niet wegsturen. De vorige dominee, Tunderman, was ook al weg. Broer Piet en Lein woonden ook in voor de zaak. (Tante Jo

bedoelde waarschijnlijk: er was geld en verzorging nodig). Gapinge was door de vorige dominee een Dolerende gemeente, door Tunderman.
Ik, Jo was erg trouw/behulpzaam/gehoorzaam, maar erg fel. Gapinge werd niet vrijgemaakt; (waarom niet?) we vertrokken in sept. '44, toen kwam het eiland onder water. De gemeente raakte uit elkaar en De Graaff raadde daarna C.J. Bos uit Haarlemmermeer aan, zijn eerdere hulpprediker voor Gapinge en die was fel synodaal.

Nu volgen de opgeschreven herinneringen van tante Jo.

Souburg

Moeder 1 aug 1880
Vader 31 aug 1880

De vader van vader was tuinman op een "Buiten".
De vader van moeder kleermaker .
Vader al gauw timmerman denk ik.
Moeder kleermaakster vr. Walch.
De foto die ik heb moet voor de oorlog 1914-1918 genomen zijn Nepie op de arm. 1911 geboren.
Ze waren 23 jaar toen ze trouwden in 1903.

(Op de rechterpagina):
Moeder Hervormd
is met vader meegegaan naar de Doleantie Kerk.
Moeders zuster Tante Pie altijd Hervormd gebleven.

Bij vaders ouders was er in huis kerkdienst in Doleantietijd. Moest in de bedstee zitten als er kerkdienst was.

(Vervolg linkerpagina)

1909-1910 Waarschijnlijk naar Gapinge. Eigen bedrijf gesticht. Eigenlijk klein buurtje gekocht. Er woonden op die plek 7 gezinnen in het huis; in wat de timmerwinkel werd; in het verfhok; in de tuin; in wat kantoortje werd; in 't muizenkot (cement zand); in het fietsenhok. Nepie was goede vrienden met de soldaten, 1914-18. Als moeder eten had wat ze niet lekker vond, ging ze bij de soldaten eten.

Leen kon niet lopen voor hij een jaar of 9 was. Geboren met heupgebrek. Toen er een nieuwe dokter op het dorp kwam, zei die hij moet geopereerd. Is daarvoor een half jaar in Utrecht geweest. Altijd wat pijnlijk gebleven.
Na 1918 heeft vader een goede tijd meegemaakt. Veel werk, vader was bevriend met onderwijzer Malzake van de openbare school. Daar heeft hij orgelles van gehad. Harmonium gekocht. half de 30 denk ik. Later organist in de kerk.

Directeur zangver.
10 jaar leider knapenver.

Ouderling wilde hij blijkbaar niet worden. Toen hij op tal stond ging hij zondags fietsen. Dat was niet geoorloofd in die jaren.
Op Hemelvaartsdag hadden we Zangfeest op Westhove. Vader was voorzitter afd Walcheren Chr. Zang Veren. Zijn koor was niet het beste.
Het was altijd een prachtige dag. Warm, of nat, of koud.
Dat was rond de jaren 26-36, zover ik nog weet.

Zo rond '30 was er de nieuwbouw van het hof "Gapinge" eigendom van Aarnoudse.

(Toelichting: graaf Frank van Borselen en gravin Jacoba van Beieren hadden in de vroege middeleeuwen het 'kasteel' of burcht laten bouwen, bekend als Hof van Gapinge – ik zal niet uitweiden over de naam Gapinge -, later bezit van de heren bewindhebbers Bischop).

De opdracht aan vader was:
Oude erf afbreken, nieuwbouw met 2 huizen voor de zonen.
Ik, en velen hebben wel beleefd, dat vader dag en nacht ervoor in de weer was. Want vader was heel precies in zijn werk voor anderen.
Als je op mensen ziet, zou je het erbij neergooien.
Dat is bij vader wel een grote oorzaak geweest dat hij met de kerk in conflict kwam. Met meer oorzaken. Rijk was Aarnoudse wel, maar vast aan 't geld.
De betaling liet op zich wachten, en werd opgeschort door zogenaamde gebreken, lekkende kelders enz.
Maar bij alle controles kon mijn vader niets vinden.
Uiteindelijk aan de dochters die op zang waren gevraagd: wat mankeert er nou aan de kelders.
Niets, Suurmond was het antwoord.
Of het geld ooit allemaal binnen gekomen is, ik twijfel er aan.
Dat was een geref. ouderling van ons.
Zoiets is ook meegemaakt met een diaken.
Vader kon daar blijkbaar niet overheen kijken.
Ik weet nog op een zondagmorgen dat hij naar buiten stond te kijken dat hij zei: daar gaan de zwartrokken. Hij ging toen niet meer naar de kerk.
Mijn moeder leed daar onder en wij ook.
Toen wij belijdenis deden zei hij: je zult er nog wel eens anders over denken.
Dat was 1941
Ds de Graaf was toen op Gapinge.

(Op rechter pagina van het schriftje)
Moeder was een eenvoudige gelovige vrouw. Hoe zij het verwerkte allemaal.

Vader voor de oorlog grote gesprekken met Cor Minderhout, man van tante Pie, woonden in Leiden, kwamen elk jaar logeren. Hervormd maar Geref denken. Colijn, Kuijper. Hij zei: Hervormd is je kerk, daar moet je blijven. Heel interessant heb ik dat als kind beleefd.

Van 1935-'39 Ds Tunderman.
Daar heeft vader veel mee gepraat.
Tunderman heeft ook eens gezegd: Al komt je vader niet meer in de kerk, dat zegt niet dat hij niet behouden wordt.

In de zomer van ’44 toen moeder bleek kanker te hebben. Toen speelde vader ’s avonds psalmen op het orgel.
Praten deden we niet.

Crisis 1929 – 40.

Na 1929 ging de crisis ook voor het bedrijf een rol spelen.
Piet en Lein waren bij vader in de zaak gekomen.
Hebben het overgenomen toen vader het niet meer kon, suikerziekte. En dat was in die jaren minder goed te beheersen dan nu veelal.
Vader is toen gem. ontvanger geworden. En opzichter voor de zomerhuisjes in Vrouwenpolder die uit de grond schoten in die jaren.
Het “Noorderstrand” was zijn trots. Zelf ontworpen in goede harmonie met Meneer Schuman uit Amsterdam. Dat weet ik nog goed, hoe die aan huis kwam om alles te bespreken.
Het was ook opvallend. Daar vlak achter was “Johanna” daar zijn we nog 2 mnd geëvacueerd geweest.

Voorzitter Landelijke Patroonsbond

Verg. Utrecht Haarlem voor die tijd niet weinig…

Tragische tijd, hoe meer ik er aan denk. Alles werd bij de handen afgebroken.

Mobilisatie en oorlog 39 – 45

Mijn vader aanhanger Colijn.
Piet moest in mobilisatie. (Omg. Utrecht)
Ries ook naar Westkapelle.
Het dreigde wel, maar je kon niet geloven, dat het voor ons menens zou worden.
Tot 10 mei ’s nachts de vliegtuigen.
In de loop van de week sliepen we met 15 personen boven.
In “Op de grens van 2 werelden” schreef Colijn zijn gedachten voor de toekomst. Later kwam hij daar op terug. Maar vader niet. Hij geloofde in de nieuwe situatie. Je moest je daarin schikken.

Met verdriet radio ingeleverd.
Geen Jan Zwart meer.

Sociaal begaan, prijkte de wintercollectebus op zijn bureautafel. Wat had ik daar een hekel aan, Adri en ik verspreidden krantjes voor ’t verzet.
Kees Joosse (Noordweg destijds, later Seissingel) werkte daarin, meer wist je niet, dat kon ook niet.
Adri naar Duitsland voor dwangarbeid, onderduiken hier nog niet bekend. Hij direct zonder werk door bombardement Middelburg. En drukkerijen hadden geen kans. Later thuis met pleuritis. De dokter vond raad.
T.B.C. tent in de tuin, daar zijn moffen bang van. De gem.secretaris was NSB-er.
Erg lastig want kwam veel aan huis omdat vader gem.ontvanger was. Vader moest van die man niets hebben. Dat zijn verraders. Maar verzet?
Hij geloofde niet dat er nog een keer zou komen.

Je zei dat jouw vader vond dat mijn vader driftig was. Ik heb dat altijd meer ervaren dat hij ergens mee bezig was en daar over doorpraten wou wat toch altijd weer dezelfde strijd was: Geen rust met de dingen van 't geloof, en met de gang van zaken. Ik had wel eens willen weten, wat hij allemaal met Ds Tunderman heeft gesproken.
Daardoor stug en stil en koppig soms. Dat gaf druk in 't gezin.
Suurmonds hebben de neiging niets licht op te vatten, er moeite mee te hebben. 'k Weet het van mijzelf ook, en dan ben je niet makkelijk.

Flavius Josefus was dikwijls in huis via Prov. Bibliotheek.
Baarslag, over wonderen van Jezus
Boos in verband met Geelkerken.
Veel lectuur over landen religie en natuur.

Van de kerk af.
Vader ging niet meer naar de kerk, liet het zoals 't was.
Elk jaar huisbezoek. Ds Tunderman en een ouderling.
Daarna Ds de Graaf in '39 – 40.
Die trad op: Avondmaal moest zuiver gehouden worden. Dus onder censuur. Toen onttrok vader zich. Ds de Graaf heeft eens tegen me gezegd dat ik in het huis van satan woonde. Dat heb ik nooit zo ervaren.
Pieke is nog met Ds de Graaf wezen praten. Vader zou nooit zomaar aan het Avondmaal gaan. Maar het hielp niet.
Streng kerkelijk. Van zijn kant uit.

Begin van de oorlog fietste vader nog naar Middelburg voor vergaderingen. Dan was hij pas begin van de avond thuis. Moeder en ik waren daar al niet gerust over. Op een avond werd het veel later dan anders. Toen ben ik hem tegen gegaan. Donker en verduisterd was het. Half de Gapingseweg kwam ik hem tegen. Lopend met fiets in de hand. Hij was gevallen bij de Geul op de Noordweg. Of ik dan expres voor hem kwam. Ja, natuurlijk, we waren erg ongerust. Thuisgekomen hebben moeder en ik gezegd, dat het niet meer mocht, in het donker. Vader heeft het ook niet meer gedaan. Dat we zo bezorgd waren dan? Ja, natuurlijk. Het sprak voor ons vanzelf.
Later, toen moeder ziek was bleek het bij vader precies zo te zijn. Liefde, trouw, zonder spreken en elkaar begrijpen soms. Het sprak immers vanzelf.
22 juni '44 is moeder nog geopereerd. Dr zei het hoeft niet meer maar vader wilde het. Zonder resultaat. Vader wilde niet dat moeder dat wist, maar ze zal het wel begrepen hebben. Maar ik mocht er niet over praten. Na jaren zat vader 's avonds aan het orgel psalmen te spelen.

40 jaar getrouwd in 1943. Vader wilde allen bij elkaar.
Tante Tine en Lien en Nepie mochten Zeeland niet in.
Pieke wel omdat ze niet getrouwd was.
Vader had het er voor over om naar Seis in Kwart (6 en een ¼) te gaan om een vergunning. Het werd toegezegd.
Maar de dag ervoor kregen we bericht dat het toch niet doorging. Puur pesterij.
Dat vonden vader en moeder een grote teleurstelling.

Bevrijding

In de zomer 44 werden de pamfletten uit vliegtuigen gestrooid. Ga Zeeland uit.
Wat er zou gebeuren, geen idee, wel dat de bevrijding dichtbij was. En dat we ergens door heen moesten.
Toen op een dag, zware bommenwerpers over kwamen.
Richting dijk tussen Veere Vrouwenpolder, zware bommen gooiden. Maar er gebeurde niets tot een uur of 4 later.
Toen spatte met grote knallen de modder omhoog. De andere dag stond het water in de tuin.
Velen evacueerden naar Vrouwenpolder. Wij zijn eerst nog naar Serooskerke geweest.
Een week later was het daar, na nog een bombardement op Westkapelle, ook nat.
Zo kwamen we ook op Vrouwenpolder.
Moeder eerst in het hospitaaltje. Consistorie Herv. Kerk, wij naar "Johanna" Langeweg.
Daar was nog een achterkamertje.
30 nov '44 is moeder gestorven.
Vader 30 jan. '45. Hij moest en zou de natte papieren nog op orde brengen, het is niet gelukt.
Vader heeft de laatste dagen in coma gelegen. Dus niet meer gepraat.
Toen moeder stierf zei hij bij het graf: Ik hoop gauw bij je te zijn. Ik laat het voor de Heere.
Zo was mijn werk op Walcheren klaar, en was daar niet meer nuttig. En zo iemand moest van het eiland af. Zo ben ik naar Bergen op Zoom gegaan.

Bij de maandagse radio-uitzending van Jan Zwart op het orgel in de Lutherse kerk in Den Haag mochten we geen woord zeggen.

Vader stond wel verbaasd toen de Canadese tanks over de dijk op Vrouwenpolder reden. Dus toch.

Desondanks is vader op het dorp een zeer geacht man geweest. En mijn moeder een gelovige eenvoudige vrouw.

Ik hoop dat je aan dit verhaal wat zult hebben en dat ook anderen het te weten komen.

'k Heb niet bepaald het gevoel dat ik een goed beeld gegeven heb.
Alles heeft met elkaar te maken. Wie kan een ander verstaan?
Iemand heeft eens gezegd: Je vader is geen man voor zo'n dorpje. Zit wat in.

De stijl is telegramstijl, zou Liesbeth zeggen.
Dat is mijn manier.
Het zou anders een eindeloos boek worden.

Het ga jullie goed!

Tante Jo Paschen 2001

De graven

Op een reisje met Hanneke reden we langs het Kerkhof bij de molen.

We zijn daar gaan kijken.
De steen van moeder stond er nog. Van vader zagen we niet.
Via Ko Suurmond van oom Piet kwam ik te weten dat de steen van vader plat ligt, zeker omgevallen en onder gras en mos.
Ko heeft het samen met Frans en Antoinette schoon gemaakt. En foto's van gemaakt. Die kan ik je geven.
De belangstelling voor mijn ouders van de fam. treft me en doet goed.

Overgenomen door mij, Groningen – 29 maart 2008